

УДК 37.018.1.015.311:373.29]:37.014.3(477)]-053.4

DOI <https://doi.org/10.32782/humanitas/2022.3.2>

Володимир АНТОНЮК

кандидат педагогічних наук, доцент кафедри загальної педагогіки та дошкільної освіти, Волинський національний університет імені Лесі Українки, просп. Волі, 13, м. Луцьк, Волинська область, Україна, 43025
ORCID: 0000-0002-6080-8728

Надія АНТОНЮК

кандидат педагогічних наук, викладач педагогічних дисциплін циклової комісії шкільної, дошкільної педагогіки та психології, КЗВО «Луцький педагогічний коледж» Волинської обласної ради, пр. Волі, 36, м. Луцьк, Волинська область, 43010

DOI: <https://doi.org/10.32782/humanitas/2022.3.2>

Бібліографічний опис статті: Антонюк, В. Антонюк, Н. (2022). Теоретичні аспекти формування соціальної готовності дитини старшого дошкільного віку до навчання в НУШ. *Ввічливість. Humanitas*, 3, 11–18, doi: <https://doi.org/10.32782/humanitas/2022.3.2>

ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ ФОРМУВАННЯ СОЦІАЛЬНОЇ ГОТОВНОСТІ ДИТИНИ СТАРШОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ ДО НАВЧАННЯ В НУШ

Будь-яке суспільство витрачає багато зусиль для того, щоби його члени успішно засвоювали культурні надбання, норми, цінності, ідеї, соціальний досвід, використовуючи для цього систему освіти, виховання різноманітні засоби підтримки культурних стандартів життєдіяльності.

Готовність до навчання у новій українській школі – це системна характеристика розвитку дитини старшого дошкільного віку, яка проявляється у сформованості її компетенцій. Ці компетенції формують вихователі, батьки шляхом прищеплення ціннісного ставлення до оточення й довкілля, розвивають за сприятливих умов у різноманітних ситуаціях життєвого досвіду та спілкування, у які включена дитина в сім'ї та суспільному вихованні.

Нова українська школа презентувала вимоги до взаємин «учні – батьки – вчителі – школа». Пріоритетами в них є педагогіка партнерства, нові підходи до навчання учнів, формування в них ключових компетентностей тощо.

Спираючись на результати досліджень сучасних науковців, виділяють три етапи реалізації ідеї наступності в навчанні дошкільників та молодших школярів:

1-й етап – забезпечення готовності дошкільників до навчання в школі;

2-й етап – створення умов для найшвидшої адаптації дітей до шкільних умов;

3-й етап – розвиток учнів початкової школи на основі надбань дошкільного дитинства та із застосуванням педагогічних технологій дошкільної освіти.

На основі цього у педагогічній науці розрізняють «наступність і перспективність», які розглядаються як дві сторони одного й того ж педагогічного явища.

Організація навчання дітей на дошкільному та початковому освітніх етапах потребує взаємної зорієнтованості освітньо-педагогічної діяльності вихователів та вчителів, погоджених спільних дій у цілепокладанні, проектуванні процесу навчання дітей різного віку.

Ключові слова: діти старшого дошкільного віку, готовність до навчання, соціальна готовність.

Volodymyr ANTONIUK

Candidate of Pedagogic Sciences, Associate Professor at the Department of General Pedagogy and Preschool Education, Lesya Ukrainka Volyn National University, 13 Voli Avenue, Lutsk, Ukraine, 43025

ORCID: 0000-0002-6080-8728

Nadia ANTONIUK

Candidate of Pedagogical Sciences, Teacher of Pedagogical Disciplines of the Cyclical Commission of School, Preschool Pedagogy and Psychology, KZVO "Lutsk Pedagogical College" of the Volyn Regional Council, 36 Voli Avenue, Lutsk, 43010

DOI: <https://doi.org/10.32782/humanitas/2022.3.2>

To cite this article: Antoniuk, V., Antoniuk, N. (2022). Teoretychni aspekty formuvannia sotsialnoi hotovnosti dytyny starshoho doshkilnoho viku do navchannia v NUSH [Theoretical aspects of the formation of the social readiness of preschool child for education in NUS]. *Vvichlyvist. Humanitas*, 3, 11–18, doi: <https://doi.org/10.32782/humanitas/2022.3.2>

THEORETICAL ASPECTS OF THE FORMATION OF THE SOCIAL READINESS OF PRESCHOOL CHILD FOR EDUCATION IN NUS

Any society spends a lot of effort in order for its members to successfully assimilate cultural assets, norms, values, ideas, social experience, using for this purpose the system of education, upbringing and various means of supporting cultural standards of life.

Readiness to study in a new Ukrainian school is a systemic characteristic of the development of a child of senior preschool age. It manifests itself in the formation of the child's competencies. These competencies are formed by educators, parents with the help of a valuable attitude to the environment and the environment, developed under favorable conditions in various situations of life experience and communication, in which the child is included in the family and social education.

The new Ukrainian school presented the requirements for the relations "students – parents – teachers – school". Their priorities are partnership pedagogy, new approaches to student learning, formation of key competencies, etc.

Based on the results of research by modern scientists, three stages of the implementation of the idea of continuity in the education of preschoolers and younger schoolchildren are distinguished: 1st stage – ensuring the readiness of preschoolers to study at school; Stage 2 – creation of conditions for the fastest adaptation of children to school conditions; Stage 3 – development of primary school students based on the assets of preschool childhood and with the use of pedagogical technologies of preschool education.

On the basis of this, in pedagogical science, a distinction is made between "succession and perspective", which are considered as two sides of the same pedagogical phenomenon.

The organization of children's education at the preschool and primary educational stages requires mutual orientation of the educational and pedagogical activities of educators and teachers, agreed joint actions in goal setting, designing the learning process of children of different ages.

Key words: children of older preschool age, readiness for learning, social readiness.

Постановка проблеми в загальному вигляді та її зв'язок з важливими науковими та практичними завданнями.

Соціальна готовність дитини старшого дошкільного віку до навчання в НУШ є готовністю дитини до нових форм спілкування, новому відношенню до навколишнього світу і до самого себе. Це зумовлено готовністю дитини до нової соціальної ролі та ситуацією навчання в НУШ.

Дитина має розуміти, що в школу вона йде не лише гратися з друзями, а й одержувати нові знання та вміння. Проте навчатися вона буде не сама. У класі здебільшого навчаються близько тридцяти учнів, тож дитина має вміти спілкуватися та працювати в групі. Протягом шкільних років вона має зайняти своє місце в колективі, навчитися відстоювати свої інтереси, протистояти агресії, глузуванням, недобррозичливості, навчитися виявляти терпимість, давати підтримку іншим, бути членом команди. Тобто дитиною має бути пророблено велику роботу.

Аналіз останніх досліджень і публікацій з проблеми. Сучасний етап вивчення проблеми привертає увагу вчених, психологів і педагогів-практиків. Питання вікової та педагогічної психології розглядають Л. Волинська, Є. Огороднійчук, О. Скрипченко, психологію освіти Л. Петровський, І. Дубровина. Різноманітні аспекти психологічної адаптації вивчають Т. Вінник, І. Кушнір, загальні питання соціалі-

зації дитини аналізує М. Лукашевич, О. Степанюк.

Особливості соціального розвитку дошкільнят, зміст, форми і завдання формування соціальної готовності в умовах закладу дошкільної освіти вивчають Н. Берегова, І. Істинюк, І. Карабаєва, Л. Федорович, Н. Черепаня.

Формулювання мети статті та завдань.

Мета наукової розвідки – обґрунтувати принципи та педагогічні умови формування соціальної готовності дітей старшого дошкільного віку до навчання у новій українській школі (НУШ).

Виклад основного матеріалу. Входження у світ відносини з іншими людьми називається соціалізацією. Соціалізація – це засвоєння індивідом зразків поведінки, соціальних норм, цінностей, навичок, які дозволяють успішно функціонувати у суспільстві. У результаті соціалізації людина навчається співпрацювати та взаємодіяти з іншими людьми. Без цього неможливо якісно жити, бути реалізованим та успішним.

Проблеми у соціалізації – одні із найпоширеніших серед дітей. Дитина не може знайти собі друзів, не комфортно почувається в колективі, непопулярна, не вміє домовлятися та вирішувати конфліктні ситуації – такі ситуації зустрічаються у кожному класі.

Тож умовами успішної соціальної готовності дитини до початку навчання у НУШ є:

1) сформована адекватна самооцінка;

2) потреба в спілкуванні з іншими;

3) уміння приймати інтереси групи дітей та налагоджувати взаємини з однолітками та дорослими.

Щоб зрозуміти механізми формування соціальної готовності старших дошкільників до навчання у школі, необхідно розглянути старший дошкільний вік через призму кризи семи років.

У результаті досліджень та спостережень за розвитком дітей було встановлено, що вікові зміни психіки можуть відбуватися різко, критично, або поступово. У цілому психічний розвиток являє собою закономірну почерговість стабільних і критичних періодів.

У психології під кризами мають на увазі перехідні періоди від одного етапу дитячого розвитку до іншого. Кризи виникають на стику двох вікових груп і є завершенням попереднього етапу розвитку та початком наступного.

Кризи, у їх негативному розумінні, є обов'язковими супутниками психічного розвитку. Неминучі не самі кризи, як такі, а переломи – якісні зрушення у розвитку. Кризи може і не бути, якщо психічний розвиток дитини формується не стихійно, а є розумним керованим процесом – керованим вихованням.

Психологічний зміст критичного (перехідного) віку та його значення для психічного розвитку дитини виявляються у тому, що в ці періоди відбуваються найбільш суттєві, глобальні зміни всієї психіки дитини: змінюється ставлення до себе та інших, виникають нові потреби та інтереси, перебудовуються пізнавальні процеси, діяльність дитини набуває нового змісту. Змінюються не тільки окремі психічні функції і процеси, але перебудовується і функціональна система свідомості дитини загалом. Поява у поведінці дитини симптомів кризи свідчить про те, що вона перейшла на більш високий віковий щабель.

Отже, кризи слід сприймати як закономірне явище психічного розвитку. Негативна симптоматика перехідних періодів – це зворотний бік важливих змін дитячої особистості, які є основою подальшого розвитку. Кризи проходять, а позитивні зміни (вікові новоутворення) залишаються.

Криза семи років була описана в літературі раніше за інші і завжди пов'язувалася з початком шкільного навчання. Старший шкільний

вік – це перехідний щабель у розвитку, коли вже не дошкільник, але ще й школяр.

Останніми роками спостерігається усунення меж кризи семи років до шестирічного віку. У деяких дітей негативна симптоматика з'являється вже у 5,5 років, тому зараз говорять про кризу 6–7 років.

По-перше, зміни соціально-економічних та культурних умов життя суспільства останніми роками призвели до зміни нормативного узагальненого образу дитини шести років, і, отже, змінилася система вимог до дітей цього віку. Якщо нещодавно до шестиліток ставилися як до дошкільників, то зараз на них дивляться як на майбутнього школяра. Від шестилітньої дитини вимагають уміння організувати свою діяльність, виконувати правила та норми, більш прийнятні у школі, ніж у закладі дошкільної освіти. Дітей старанно навчають знанням та вмінням шкільного характеру, самі заняття в дитячому садку нерідко набувають форми уроку. Більшість учнів перших класів на момент вступу до школи вже вміють читати, рахувати, мають великі знання у різних сферах життя.

По-друге, численні експериментальні дослідження показують, що пізнавальні можливості сучасних шестирічних дітей перевершують відповідні показники їхніх однолітків минулого століття. Прискорення темпу психічного розвитку є одним із чинників зміщення кордонів кризи семи років на більш ранні терміни.

По-третє, старший дошкільний вік характеризується значними змінами у роботі фізіологічних систем організму. Його не випадково називають віком зміни молочних зубів, віком «втягування в довжину». Останніми роками спостерігається раннє дозрівання основних фізіологічних систем організму дитини. Це теж позначається на ранньому прояві симптомів кризи семи років.

Внаслідок зміни об'єктивного становища дітей шестилітнього віку у системі суспільних відносин та прискорення темпів психофізичного розвитку нижня межа кризи змістилася на більш ранній вік. Отже, потреба в новій соціальній позиції та нових видах діяльності тепер починає формуватися у дітей значно раніше [3, с. 7].

Адекватна самооцінка. Однією з найбільш значних і актуальних тем можна вважати проблему становлення самосвідомості і самооцінки

особистості. Самооцінка є одним із істотних умов, завдяки чому індивід стає особистістю. Вона формує у індивіда потребу відповідати не тільки рівню оточуючих, але й рівню власних особистісних оцінок. Правильно сформована самооцінка виступає не просто як знання самого себе, але і як певне ставлення до себе, передбачає усвідомлення особистості як стійкого об'єкта. Самооцінка дозволяє зберегти стійкість особистості незалежно від мінливих ситуацій, забезпечуючи можливість залишатися самим собою.

Психологи та педагоги розглядають самооцінку в основному як механізм, що забезпечує узгодженість вимог індивіда до себе із зовнішніми умовами, тобто максимальною врівноваженістю особистості з навколишнім його соціальним середовищем.

У старшому дошкільному віці у зміст уявлень про себе входить відображення своїх властивостей, якостей, можливостей. Дані про свої можливості накопичуються поступово завдяки досвіду різноманітної діяльності, спілкування з дорослими і однолітками. Уявлення дитини про себе доповнюються відповідним ставленням до самого себе.

Симптоми кризи говорять про зміни у самосвідомості дитини, формування внутрішньої соціальної позиції. Головне при цьому – не негативна симптоматика, а прагнення дитини до нової соціальної ролі та соціально-значущої діяльності. Якщо закономірних змін у розвитку самосвідомості не відбувається, це може свідчити про відставання у соціальному розвитку.

Діти 6–7-річного віку з таким відставанням характеризуються некритичністю оцінки щодо себе та своїх дій. Вони вважають себе найкращими (найкрасивішими, найрозумнішими), у своїх невдачах схильні звинувачувати або оточуючих або зовнішні обставини і не усвідомлюють свої переживання та спонукання. Для дитини визнати те, що вона щось зробила або робить гірше інших дітей, означає визнати, що вона взагалі гірше однолітків.

В одних випадках, неадекватно завищена самооцінка у старшому дошкільному віці обумовлена некритичним ставленням до дітей з боку дорослих, бідністю індивідуального досвіду і досвіду спілкування з однолітками, недостатнім розвитком здатності усвідомлення себе і результатів своєї діяльності, низьким рів-

нем афективного узагальнення та рефлексії. В інших – формується в результаті надмірно завищених вимог з боку дорослих, коли дитина отримує тільки негативні оцінки своїх дій. Тут завищена самооцінка буде виконувати швидше захисну функцію. Свідомість дитини як би «вимикається»: вона не чує травмуючих його критичних зауважень у свою адресу, не помічає неприємних для неї невдач, не схильна аналізувати їх причини. Діти з неадекватно завищеною самооцінкою дуже рухливі, нестримані, швидко перемикаються з одного виду діяльності на інший, часто не доводять розпочату справу до кінця. Вони не схильні аналізувати результати своїх дій і вчинків. У більшості випадків вони намагаються вирішувати будь-які, в тому числі й досить складні завдання, не розібравшись до кінця. Найчастіше вони не усвідомлюють своїх невдач. Ці діти схильні до демонстративної поведінки і домінування. Вони афішують свої знання та вміння, намагаються виділитися серед однолітків, звернути на себе увагу.

Дітям із заниженою самооцінкою властиве прагнення уникати невдач, тому вони малоініціативні, вибирають свідомо прості завдання. У поведінці найчастіше нерішучі, нетовариські, недовірливі до інших людей, мовчазні, скуті у своїх рухах. Вони дуже чутливі, готові розплакатися в будь-який момент, не прагнуть до співпраці і не здатні постояти за себе. Такі діти тривожні, невпевнені в собі. Вони заздалегідь відмовляються від вирішення завдань, які здаються їм складними, але при емоційній підтримці дорослого легко справляються з ними. Як правило, вони мають низький соціальний статус у групі однолітків, з ними ніхто не хоче дружити.

Занижена самооцінка в дітей віком дошкільного віку сприймається як відхилення у розвитку особистості.

У процесі розвитку у дитини формується не тільки уявлення про властиві їй якості та можливості (образ реального «Я» – «який я є»), але також і уявлення про те, яким він має бути, яким його хочуть бачити оточуючі (образ ідеального «Я» – «яким би і хотів бути»). Співпадіння реального "Я" з ідеальним вважається важливим показником емоційного благополуччя.

Оціночна складова самосвідомості відображає ставлення людини до себе та своїх якостей, її самооцінку. Позитивна самооцінка

заснована на самоповазі, відчутті власної цінності та позитивного ставлення до всього, що входить до уявлення про себе. Негативна самооцінка виражає неприйняття себе, самозаперечення, негативне ставлення до особистості. На сьомому році життя з'являються зачатки рефлексії – здатності аналізувати свою діяльність та співвідносити свої думки, переживання та дії з думками та оцінками оточуючих, тому самооцінка дітей 6–7-річного віку стає вже більш реалістичною, у звичних ситуаціях та звичних видах діяльності наближається до адекватної. У незнайомій ситуації та незвичних видах діяльності їхня самооцінка завищена [1].

Потреба у дитини в спілкуванні з іншими.

Досвід спілкування дитини з дорослими є тією об'єктивною умовою, поза якою процес формування дитячої самосвідомості неможливий або дуже утруднений. Під впливом дорослого в дитини накопичуються знання та уявлення про себе, складається той чи інший тип самооцінки. Роль дорослого у розвитку дитячої самосвідомості полягає в наступному:

- повідомлення дитині відомостей про її якості та можливості;
- оцінка її діяльності та поведінки;
- формування особистісних цінностей, еталонів, за допомогою яких дитина згодом оцінюватиме себе сама;
- спонукування дитини до аналізу своїх дій та вчинків та порівняння їх з діями та вчинками інших людей.

Усвідомлення малюком своєї індивідуальності, неповторності відбувається в процесі його спілкування з найближчим оточенням, в якому батькам відведено особливу роль. Їхня оцінка вчинків дитини, їхнє ставлення до неї є, по суті, «віддзеркаленням» малюка, що закладає основу самоусвідомлення як істотної складової становлення особистості.

На початку життєвого шляху у дитини таких «дзеркал» зовсім мало. Спочатку вона дізнається про себе від матері, найпершого, найдобрішого, найспівчутливішого «дзеркала», в якому малюк бачить своє відображення лише в найкращому вигляді. Ще нічого не досягнув, нічого не зробив, а вже ти найкращий, найрідніший, оточений турботою, що забезпечує комфорт та безпеку.

Однак набутий досвід спілкування з близькими людьми зазнає неабияких випробувань

у дитячому садку. Ті увагу, турботу і любов, що малюк отримувал удом просто так, тепер серед нових дорослих та однолітків треба заслужити, та й своє відображення у нових «дзеркалах» дитині не завжди до вподоби. Більшість дітей досить успішно справляється з цією ситуацією та стосунки з новими людьми – дорослими та однолітками – поступово налагоджуються. Відмінність відображень у домашніх та нових «дзеркалах» або ж згладжується, або ж лишається істотною, але швидше збагачує дитину, аніж травмує її. Іноді нові «дзеркала» стають важливішими за попередні, оскільки у них дітлахи бачать себе дорослішими та самостійнішими.

З виходом за межі родинних стереотипів спілкування не лише збагачується соціальний досвід дитини, а й вона сама набуває здатності пізнавати власне «Я» з невідомих раніше сторін, що дуже важливо для особистісного зростання. У дитини ніби з'являються нові орієнтири щодо себе, розуміння самої себе.

Досвід спілкування з однолітками також впливає на формування дитячої самосвідомості. У спілкуванні, у спільній діяльності з іншими дітьми дитина пізнає такі свої індивідуальні особливості, які не виявляються у спілкуванні з дорослими (уміння встановлювати контакти з однолітками, придумати цікаву гру, виконувати ті чи інші ролі тощо), починає усвідомлювати ставлення до себе з боку інших дітей. Саме в спільній грі в дошкільному віці відбувається виділення дитиною «позиції іншого», як відмінною від своєї власної знижується дитячий егоцентризм [6].

Оцінка старшим дошкільням себе відбувається важче, ніж однолітка. До ровесника він більш вимогливий і оцінює його більш об'єктивно.

Уміння приймати інтереси групи дітей та налагоджувати взаємини з однолітками та дорослими. Спільна діяльність породжує різні типи взаємин між учасниками залежно від того, наскільки правильно її організовує педагог. Це передусім дружня взаємодопомога, що характеризується реальною співпрацею, готовністю допомогти товаришеві, який цього потребує. Взаємини партнерства, для яких характерне формальне співробітництво ґрунтується на розподілі праці та дотриманні принципу рівності для досягнення спільної мети. А також важли-

вими є взаємини співіснування, сусідства, які проявляються у вболіванні кожного учасника за успіх власної частини роботи. Залучення дитини до спільної діяльності допомагає їй відчутти й зрозуміти необхідність дотримуватися загальноприйнятих норм та правил взаємодії, формує вміння підпорядковувати свої особисті цілі й наміри груповим заради успіху загальної справи.

Правильно організована спільна діяльність дітей сприяє тому, що вони поступово навчаються поважати товаришів, розуміти їхні бажання, інтереси, вболівати не лише за свою частку праці, а й за роботу інших та її кінцевий результат.

Під час виконання колективних або групових завдань у дитини часто виникає потреба поділитися з товаришем власним задумом, досвідом, умінням. Спільні переживання радості успіху або смутку з приводу тимчасових невдач зближують дітей, згуртовують їх навколо єдиної мети. Емоційне піднесення сприяє розвитку дружніх взаємин не лише в колективній діяльності, а й у повсякденному спілкуванні. Проте було б неправильно вважати, що просто залучення дітей до спільної діяльності саме собою забезпечує формування колективістських почуттів.

Наголошуємо: хоча спільна діяльність старших дошкільників і спрямована на досягнення певного результату роботи, однак головною її метою – засвоєння дітьми правил взаємодії з однолітками, вправлення у позитивних формах спілкування з товаришами і турботливому ставленні до них. Значення спільної продуктивної діяльності для виховання дітей важко переоцінити, адже вміння правильно поводитися в процесі спільної діяльності вкрай необхідне маленькій людині для майбутньої участі в житті шкільного колективу, в громадській діяльності й водночас для формування моральних рис особистості. Звичайно, спільна діяльність лише тоді позитивно впливає на дітей, коли вихователь створює для цього відповідні умови, попередньо готує дошкільнят до неї.

Взаємини, що складаються між дітьми стихійно, не завжди бувають позитивними, залишаючи відмітини в душі не лише того, кого образили, а й того, хто образив. Але це не означає, що дитину треба оберегати від товариства, щоб її, бува, не образили, не знехтували нею.

У школі на перший план вийде систематичне навчання, і тут стосунки з однолітками можуть стати або доброю підмогою, або ж істотною завадою. І ми, дорослі, маємо постійно про це пам'ятати, дбаючи про комунікативно-соціальний розвиток кожного вихованця і вчасно вживаючи заходи, щоб за потреби виправити становище [7].

Варто виховувати в дитини не лише лідерські якості та навички, а й уміння за потреби поступатися. Дитина має бути терплячою до інших.

Якщо дитина не вміє знайомитися, гратися і входити в новий колектив, варто ще до школи допомогти їй з цим. Майбутній першокласник має вміти просити про допомогу і розповісти про свої потреби. У перші дні навчання для декого це може бути важко, але коли проходить адаптаційний період, діти можуть говорити, що їм потрібно, пояснити поведінку.

Також важливе вміння – **слухати і не перебивати**. Наприклад, якщо дитина здатна мінімум 20 хвилин захоплено дивитися та слухати виставу, розповідь, виступ – вона готова до сприйняття інформації на уроках. Якщо ж ні, то просто знудиться в школі. Але тут також грає роль майстерність вчителя подати матеріал і зацікавити учня.

Відомий педагог і психолог Симон Соловейчик запропонував правила, що можуть допомогти батькам підготувати дитину до спілкування з однокласниками у школі. Батькам необхідно пояснити ці правила дитині та з їх допомогою готувати дитину до дорослого життя.

1. Не забирай чужого, але і своє не віддавай.
2. Попрохали – дай, пробують забрати – намагайся захиститись. Не бийся без причини.
3. Кличуть гратися – іди, не кличуть – запитай дозволу гратися разом, це не соромно. Грай чесно, не підводь своїх товаришів.
4. Не дражни нікого, не канюч, не випрошуй нічого. Два рази ні в кого нічого не проси.
5. Через оцінки не плач, будь гордим. З учителем через оцінки не сперечайся і на вчителя за оцінки не ображайся. Намагайся все робити вчасно і думай про добрі результати, вони обов'язково в тебе будуть.
6. Не будь ябедою і не наговорюй ні на кого.
7. Намагайся бути акуратним.
8. Частіше кажи: давай дружити, давай гратися, давай разом підемо додому.

9. Пам'ятай: ти не кращий за інших, ти не гірший за інших! Ти – неповторний для самого себе, батьків, учителів, друзів! [2]

Важливі умови повноцінного розвитку дошкільника – надання йому можливості вільно діяти та поводитися, оцінювати запропонований матеріал, оволодівати способами самоорганізації, саморегулювання та самоконтролю. За таких умов дитина вільно пізнає світ, проявляє ініціативу, впевнена у своїх здібностях.

Довільність у сфері спілкування дошкільника з дорослими проявляється в тому, що для нього не є визначальним безпосереднє ставлення дорослого до його особи, винагорода або покарання. Значущим є поставлене перед ним завдання та умови, за яких воно має бути виконаним. Спілкування є при цьому контекстним, позаситуативним.

Довільність у сфері спілкування з ровесниками проявляється у здатності вислуховувати пропозиції товаришів, узгоджувати з ними свої дії, змістовно спілкуватися, толерантно ставитися, задовольняти їхні прохання, досягати спільної мети. Дитина здатна допомагати, піклуватися, обирати способи спілкування, конструктивні форми розв'язування конфліктних ситуацій тощо.

Навчайте дитину проявляти повагу до людей у словах і поведінці відповідно до норм моралі. Це забезпечить їй щасливе перебування в оточенні дорослих і однолітків. Обов'язково включайте дитину в групові форми роботи, створюйте умови для взаємодії з однолітками, аби вона легко вписалася у шкільний колектив

і почувалася комфортно. Дитина у якої не сформовані ці навички, може відчувати труднощі як із соціалізацією, так і із засвоєнням навчального матеріалу. Якщо дитині складно порозумітися з дітьми, або вона часто потрапляє в конфліктні ситуації, буває ізольованою від колективу – це значно підвищує ризик шкільної дезадаптації. За таких умов вона взагалі може втратити цікавість до навчання в школі.

Висновки та перспективи подальших досліджень.

Бути школярем означає, що це не лише вміння читати і писати, але й нова соціальна роль: прокидатися вранці й збиратися в школу, класти до сумки шкільне приладдя, бути уважним на уроці, спілкуватися з вчителем, виконувати домашні завдання, чергувати в класі (якщо таке є в школі) тощо.

Шкільне життя включає участь дитини в різних спільнотах, вступ у різноманітні контакти, зв'язки, відносини та підтримування їх. Насамперед, це спільнота класу. Дитина має бути готовою до того, що не зможе більше слідувати лише своїм бажанням та імпульсам, незалежно від того, чи заважає вона своєю поведінкою іншим дітям чи вчителю. Від взаємин у класному співтоваристві великою мірою залежить, наскільки дитина зможе успішно сприймати і перетворювати навчальний досвід, тобто, отримувати з нього користь для свого розвитку.

Подальшого вивчення потребують зміст і методика адаптації дітей до НУШ які не відвідують закладів дошкільної освіти.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Берегова Н., Степанюк О., Кушнір І. Психологічні особливості самооцінки дітей старшого дошкільного віку. *Актуальні питання теорії та практики психолого-педагогічної підготовки майбутніх фахівців* : тези доп. VIII Всеукр. наук.-практ. конф., (Хмельницький, 9–10 квіт. 2020 р.). Хмельницький : ХНУ, 2020. С. 30–34.
2. Два великих Учителі. Присвячується Анатолію Шапіро та Симону Соловейчику / упоряд.: Л. Голіцина. *Управління освітою*. 2011. № 120. С. 4–13.
3. Діагностика готовності дітей до школи / за заг. наук. ред. О. Дєдова. Хотин: 2014. 194 с.
4. Закон України «Про дошкільну освіту» URL: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/2628-14>
5. Концепція Нової української школи. URL: <https://mon.gov.ua/storage/app/media/zagalna%20serednya/nova-ukrainskashkola-compressed.pdf>
6. Концепція освіти дітей раннього та дошкільного віку. Національна академія педагогічних наук України. Київ : ФОП Ференець В. Б., 2020. 44 с.
7. Якименко Л. Дитина в колективі однолітків. Соціальний аспект підготовки до школи. *Дошкільне виховання*. 2012. № 6. С. 8–11.

REFERENCES:

1. Berehova N., Stepaniuk O., Kushnir I. (2020). *Psychological features of self-esteem of older preschool children*. [Psychological features of self-esteem of older preschool children]. Aktualni pytannia teorii ta praktyky psykholoho-

pedagogichnoi pidhotovky maibutnikh fakhivtsiv : tezy dop. VIII Vseukr. nauk.-prakt. konf., (Khmelnyskyi, 9–10 kvit. 2020 r.). Khmelnytskyi : KhNU, S. 30–34. [in Ukrainian].

2. Dva velykykh Uchyteli. Prsviachuetsia Anatoliuu Shapiro ta Symonu Soloveichyku (2011). [Two great teachers. Dedicated to Anatoly Shapiro and Simon Soloveitchik] / uporiad. : L. Holitsyna. *Upravlinnia osvitoiu*. № 120, S. 4–13. [in Ukrainian].

3. Diahnostyka hotovnosti ditei do shkoly (2014). [Diagnostics of children's readiness for school] / za zah. nauk. red. O. Diedova. Khotyn. 194 s. [in Ukrainian].

4. Zakon Ukrainy «Pro doshkilnu osvitu» [Law of Ukraine "On Preschool Education"] URL: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/2628-14> [in Ukrainian].

5. Kontseptsiiia Novoi ukrainskoi shkoly. [The concept of the New Ukrainian School]. URL: <https://mon.gov.ua/storage/app/media/zagalna%20serednya/nova-ukrainskashkola-compressed.pdf> [in Ukrainian].

6. Kontseptsiiia osvity ditei rannoho ta doshkilnoho viku [Concept of education of early and preschool children]. (2020). Natsionalna akademiia pedagogichnykh nauk Ukrainy. Kyiv : FOP Ferenets V. B., 44 s. [in Ukrainian].

7. Yakymenko L. (2012). Dytyna v kolektyvi odnolitkiv. Sotsialnyi aspekt pidhotovky do shkoly [A child in a group of peers. Social aspect of school preparation]. *Doshkilne vykhovannia*. № 6. S. 8–11 [in Ukrainian].